

بررسی جامعه‌شناختی فرایند تصمیم‌گیری در رفتارهای سیاسی با تاکید بر نقش جنسیت (مورد مطالعه: شهر تبریز)

طیبه علی اصغر پور^۱، مهرداد نوابخش^۲، علیرضا محسنی تبریزی^۳

چکیده

هدف اصلی تحقیق بررسی عوامل اجتماعی موثر بر فرایند تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی زنان و مردان ساکن شهر تبریز است که سعی شده تأثیر عوامل اجتماعی از جمله اعتماد اجتماعی، امنیت اجتماعی، بی‌قدرتی اجتماعی، بی‌هنجاری اجتماعی و تعلق اجتماعی در فرایند تصمیم‌گیری بر رفتارهای سیاسی بررسی شود. چارچوب نظری این مطالعه بر مبنای رویکردهای مشارکت سیاسی و رفتار سیاسی و به صورت تلفیقی از نظریات صاحب‌نظران این حوزه‌ها استفاده شده است. روش تحقیق پیمایش و ابزار مطالعه پرسش‌نامه محقق ساخته بود که از بین جامعه آماری پژوهش شامل تمامی مردان و زنان (درمدت زمان تحقیق) بازه سنی ۶۴-۱۸ سالگی، در شهر تبریز سکونت دارند برابر با ۱۱۷۳۹۱۶ نفر با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۴ نفر به عنوان حجم نمونه تعیین و با روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای و خوشه‌ای نمونه‌های آماری انتخاب شد. با توجه به یافته‌های تحقیق ملاحظه شد که متغیر تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی شهروندان ساکن شهر تبریز متأثر از عوامل بسیاری است که در تحقیق حاضر، اعتماد اجتماعی، امنیت اجتماعی، بی‌هنجاری اجتماعی، بی‌قدرتی اجتماعی، تعلق اجتماعی، جنسیت، وضعیت سنی، وضعیت شغلی و تحصیلی به عنوان متغیرهای مستقل با تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی شهروندان تبریز به عنوان متغیر وابسته رابطه معنی‌داری دارند. نتایج تحقیق نشان داد که امنیت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، احساس بی‌قدرتی، احساس تعلق اجتماعی، وضعیت شغلی و وضعیت تحصیلی بیشترین تأثیر را بر تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی شهروندان ساکن شهر تبریز دارد.

واژگان کلیدی: رفتار سیاسی، اعتماد اجتماعی، بی‌هنجاری، تعلق اجتماعی، بی‌قدرتی اجتماعی، امنیت اجتماعی، شهر تبریز.

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۷/۰۳/۲۸

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۷/۰۲/۲۲

Archive of SID

^۱ دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی سیاسی، واحد علوم تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (Email: aliasgarpourt@gmail.com)

^۲ استاد گروه جامعه‌شناسی، واحد علوم تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول) (Email: mehrdad_navabakhsh@yahoo.com)

^۳ استاد گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، ایران (Email: Mohsenit@ut.ac.ir)

مقدمه

سیاست را به هر معنایی که در نظر بگیریم، اعم از تخصیص و توزیع منابع کمیاب، حل و فصل مدیریت منازعات عمومی و جمعی، یا بسیج نیرو و کسب و حفظ قدرت یا هر تعریف دیگر، نهایتاً می‌توان تبلور آن را در تصمیم‌گیری مشاهده کرد، به تعبیری تصمیم آن‌چنان که تعریف شده است، «برون داد» نظام سیاسی است. در همین راستا رفتارهای سیاسی متکی بر موقعیت و وضعیت و شرایطی هستند که می‌توانند کارگزاران سیاسی را به سوی اهدافی خاص سوق دهند. از این رو تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی به اتکای شناخت بینشی و روشی حوزه وسیعی از عناصر ذهنی و عینی حاکم بر مناسبات اجتماعی را قابل دریافت می‌نماید. رفتار سیاسی از این جهت که شامل مشارکت سیاسی است، می‌تواند نمودهای آن را نیز در بر بگیرد (Milbrath, 1981: 201). وینر با استناد به مطلب فوق، مشارکت سیاسی را «هر عمل داوطلبانه موفق یا ناموفق، سازمان‌یافته یا بدون سازمان، دوره‌ای یا مستمر، شامل روش‌های مشروع و نامشروع برای تأثیر بر انتخاب رهبران، سیاست‌ها و اداره امور عمومی در هر سطحی از حکومت محلی یا ملی» می‌داند (Myron Winer, 1971: 154).

➤ الف) مشارکت سیاسی در بعد مثبت به رفتارهای مشروع سیاسی اطلاق می‌شود که موارد زیر را در بر می‌گیرد؛ ۱. رای دادن^۱ ۲. مبارزات انتخاباتی ۳. کمک به احزاب یا نامزدها ۴. عضویت در باشگاه‌های سیاسی (Kaplan Svenezekey, 1994: 350) ۵. عضویت در گروه‌های فشار یا خرده فرهنگ‌های سیاسی ۶. عضویت در احزاب سیاسی ۷. تعلق نگرشی و رفتاری به جناح‌های سیاسی (ونه الزاما عضویت در آن‌ها).

➤ ب) ابعاد منفی مشارکت سیاسی در جلوه‌های رفتاری ذیل نمود می‌یابد؛ ۱. پیروی از عقاید افراطی ۲. اقدام به اعمال خشونت بار ۳. ترور یا آدم‌کشی سیاسی ۴. شورش. این نوع رفتارهای نامشروع از آن روش‌های از مشارکت سیاسی است که اگر گسترده و شایع باشد بیشتر از رای دادن بر خط‌مشی‌های سیاسی حکومت، تأثیرگذار و تعیین‌کننده است.

پیکاری مسالمت‌آمیز و صلح‌جویانه برای رسیدن به قدرت در چارچوب قانونی که با کمترین خشونت همراه خواهد بود، مصداق رفتار سیاسی در پژوهش حاضر خواهد بود. شاخص‌ها و نمودهای این رفتار شامل رای دادن، فعالیت تشکیلاتی یا فردی برای نامزدهای انتخاباتی، برگزاری راهپیمایی‌ها، تظاهرات و اجتماعات می‌باشد. این گونه رفتارها می‌تواند، در قالب توده‌ای (غیر تشکیلاتی و غیر منسجم) و حزبی و گروهی (تشکیلاتی و منسجم) ظاهر شوند. رفتار سیاسی مسالمت‌آمیز تنها در جهت حمایت از دولت نیست، بلکه بسیاری از حرکت‌ها و رفتارها می‌تواند علیه دولت حاکم باشد. تجزیه و تحلیل رفتار سیاسی، رفتار فردی اشخاص را در معنای وسیع ذهنی در نظر می‌گیرد، به نحوی که نه تنها اعمال او، بلکه جهت‌گیری‌ها، درخواست‌ها، انتظارات و ارزیابی‌های او به عنوان یک داده تجربی، تجزیه و تحلیل می‌شوند. بلکه چارچوبی از «خواسته‌ها» به وجود می‌آورد، که بین علوم رفتاری - به ویژه انسان‌شناسی و روان‌شناسی و جامعه‌شناسی مشترک است. از آن جا که رفتار سیاسی آدمی، تنها جنبه‌ای از رفتار کلی او به عنوان یک موجود اجتماعی است، تحلیل رفتار سیاسی باید مبتنی بر «نظم متقابل علوم رفتاری» باشد و این تحلیل نمی‌تواند از زمینه گسترده‌تری که عمل سیاسی در آن رخ می‌دهد، غفلت کند. بنابراین هر تحلیل، باید آثار و عوامل اجتماعی، فرهنگی و شخصی تأثیرگذار بر رفتار سیاسی را در نظر بگیرد. با توجه به توضیحات داده شده در ارتباط با رفتار سیاسی مهم‌ترین مصداق مربوط به آن رای‌دهی و صحنه انتخابات است که هر دو جنس بصورت مساوی و اگرچه با شرایط از پیش تعیین شده متفاوت در آن شرکت می‌جویند (برای مثال مردان بیشتر از زنان در عرصه‌های عمومی به اطلاعات سیاسی و تبلیغاتی و گروه‌ها و احزاب دسترسی دارند).

هر تصمیم‌گیری مراحل گوناگونی دارد که از تعیین موضوع تا انتخاب راه‌حل و پیگیری و نظارت بر اجرای هر تصمیم را شامل می‌شود. پنج گام و تحلیل تصمیم‌گیری عمومی وجود دارد که به ترتیب عبارتند از: ۱- شناسایی و تعریف مسئله ۲- جست‌وجو برای یافتن راه‌حل‌های احتمالی ۳- بررسی کردن عواقب ناشی از هر راه‌حل ۴- انتخاب یکی از مدل‌های تصمیم‌گیری ۵- به کار بردن یکی

¹ voting

از مدل‌های تصمیم‌گیری و اتخاذ تصمیم. برخی دیگر از دانشمندان مرحله ششمی را نیز به این گام‌ها اضافه نموده‌اند که همانا پی‌گیری باز خوردهای ناشی از نتایج تصمیم است (Maleki, 2004: 12). بسیاری از تحقیقاتی انجام شده در ارتباط با رفتار سیاسی و متغیرهای تاثیرگذار بر آن از نوع کیفی و توصیفی است و یا بصورت ترجمه کارهای دیگران بوده است (Mohammadi, 2003, Karimi, 2005, Tayeb, 1999 & Asl, 2005). تحقیقات از نوع کمی (در این زمینه) بیشتر در رابطه با رفتار انتخاباتی و رای دهی و یا مربوط به مشارکت سیاسی بوده‌اند.

در این گونه تحقیقات به بعضی از متغیرهای اجتماعی اشاره شده و بیشتر توجهات بر عواملی که در جامعه‌پذیری سیاسی مطرح شده (خانواده، گروه‌ها و نهادهای سیاسی) و غیره معطوف می‌باشند (ن.ک به Abdollah, 2010, Pashazad Azari 2009, Palizban 2011). در این تحقیق متغیرهای در نظر گرفته شده‌اند که هم از نظر احساسی و هم از نظر رفتاری بر تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی افراد تاثیرگذار می‌باشند. این متغیرها عبارتند از اعتماد اجتماعی، بی‌هنجاری، تعلق اجتماعی، بی‌قدرتی اجتماعی، امنیت اجتماعی و ویژگی‌های فردی همانند سن، جنس، شغل و میزان تحصیلات افراد. با این اوصاف مسأله اصلی در این پژوهش از این قرار است که آیا عوامل اجتماعی از جمله اعتماد، بی‌هنجاری، تعلق، بی‌قدرتی و امنیت بر فرایند تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی زنان و مردان شهر تبریز موثرند؟ آیا تاثیر این عوامل اجتماعی بر فرایند تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی زنان و مردان شهر تبریز متفاوت است؟

امروزه مشارکت سیاسی به‌عنوان مهمترین شاخص توسعه سیاسی ملت‌ها به امری گریز ناپذیر تبدیل شده است. این امر در کشورهای جهان سوم که گذار از سنت به مدرنیته را تجربه می‌کنند به شکلی حساس‌تر خود را نشان می‌دهد. دولت‌ها نیز ناچارند برای کسب مشروعیت به مشارکت سیاسی تن در دهند. از منظر دینی، مشارکت سیاسی فعال و حساسیت نسبت به سرنوشت خود و جامعه، نه تنها یک حق، بلکه یک تکلیف حتمی و ضروری و ارزشی مطلوب برای دانشجویان و عموم جامعه است. فعالیت‌های سیاسی نقش بسزائی در توسعه و نوسازی هر کشوری دارد. با درک اهمیت رفتارهایی که به فعالیت‌های سیاسی منجر می‌شود، هر کشوری باید تلاش کند که موانع موجود را مرتفع ساخته تا زمینه‌های دستیابی به رشد و شکوفایی جامعه در همه عرصه‌ها فراهم گردد. زنان و مردان با حضور چشمگیر در عرصه‌های سیاسی در بعد مثبت آن می‌توانند سهمی تعیین کننده در ساختار تصمیم‌گیری ملی و بین‌المللی ایفاء نمایند. اما همه این امور و موفقیت‌ها میسر نخواهند بود الا با شناخت عوامل موثر بر میزان و کیفیت رفتار سیاسی در سطح خرد و فردی. از آن‌جا که در طی چندین سال پس از پیروزی انقلاب شاهد فراز و نشیب‌هایی در میزان مشارکت سیاسی مردم در عرصه‌های سیاسی بخصوص صحنه‌های انتخاباتی بوده‌ایم. باید تبعات و آثار این کش و قوس‌ها را هم در سطح ملی و هم در سطح بین‌المللی درک نمائیم. چراکه با توجه به وضعیت منطقه و نابسامانی‌های موجود ممکن است تاثیر تبعات منفی رفتار سیاسی بیشتر تجلی پیدا کند. زنان و مردان که در فرایند تصمیم‌گیری رفتار سیاسی متأثر از امنیت و اعتماد موجود در جامعه بهره‌مند باشند احساس بی‌قدرتی نکرده و در نتیجه با احساس تعلق نسبت به ارزش‌های سیاسی در تربیت فرزندان مسئول در جامعه نقش بسزایی خواهند داشت. در این میان اگر بسترطوری برای زوجین فراهم شود که به‌طور مساوی در امور سیاسی مشارکت داشته باشند چه بسا وحدت و همبستگی در جامعه بیشتر شده و دشمنی را توان طمعی به این مرز و بوم اسلامی نباشد.

در کل هدف اصلی تحقیق بررسی عوامل اجتماعی موثر بر فرایند تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی زنان و مردان ساکن شهر تبریز است که سعی شده تاثیر عوامل اجتماعی از جمله اعتماد اجتماعی، امنیت اجتماعی، بی‌قدرتی اجتماعی، بی‌هنجاری اجتماعی و تعلق اجتماعی در فرایند تصمیم‌گیری بر رفتارهای سیاسی بررسی شود.

ادبیات نظری

جینایتز (۲۰۱۶) در مقاله‌ای با عنوان «عقلانیت اجتماعی و رفتار سیاسی» اذعان می‌دارد: یکی از حالت‌های دفاع از دموکراسی سیاسی برپایه انتخاب عقلانی استوار است. این مقاله حالتی از عقلانیت اجتماعی را پیشنهاد می‌کند که الگوی کنشگر منطقی کلاسیک را تقویت می‌کند (Gaiser & Rijike, 2008). در تحقیقی تحت عنوان «مشارکت سیاسی جوانان» علاقه سیاسی را عاملی مهم

برای شرکت در فعالیتهای سیاسی می‌داند. نتیجه تحقیق حاکی از آن بوده که تفاوت میان کشورها را از نظر مشارکت سیاسی می‌توان تا حدودی به دلیل سنت‌های سیاسی فرهنگی و یا ملی آنان دانست (Paterson, 2008). در تحقیقی با عنوان «نگرش‌های سیاسی، مشارکت اجتماعی و تحرک اجتماعی: یک تحلیل طولی» به بررسی رابطه بین نگرش‌های سیاسی و مشارکت اجتماعی و تأثیر آن‌ها بر تحرک اجتماعی می‌پردازد. این تحقیق بر اساس این تئوری که نگرش‌های سیاسی و مشارکت زیربنای دموکراسی و دولت رفاه است و با تحرک اجتماعی رابطه دارد انجام شده است نتایج ذیل را داشته؛ طبقه اجتماعی تأثیر قوی بر نگرش اجتماعی افراد و تمایل آن‌ها به مشارکت و درگیر شدن در فعالیتهای اجتماعی دارد؛ مردمی که تمایل به پیشرفت بالایی دارند، مشارکت اجتماعی شان بیشتر از کسانی است که چنین تمایلی را ندارند (Imamjomeh et al, 2014). در تحقیقی با عنوان «سنجش رابطه فرهنگ سیاسی و رفتار سیاسی دانشجویان دختر دانشگاه اصفهان» با هدف بررسی رابطه میان فرهنگ سیاسی و رفتار سیاسی دختران دانشجو در شهر اصفهان، رابطه معناداری بین ابعاد فرهنگ سیاسی (شامل سمت‌گیری‌های شناختی، سمت‌گیری‌های احساسی، و سمت‌گیری‌های ارزیابانه) و ابعاد رفتار سیاسی (شامل رفتار رای دادن و فعالیت‌های سیاسی انتخاباتی)، و رفتارهای سیاسی غیر انتخاباتی (شامل تماس با مسوولان، اعتراض و عضویت در گروه‌های سیاسی)، را به دست آوردند (Palizban, 2011). در تحقیقی با عنوان «بررسی میزان تمایل به مشارکت سیاسی دانشجویان و عوامل مؤثر بر آن» به این نتیجه رسید که میزان تمایل به مشارکت سیاسی دانشجویان «کم» است. بر اساس تحلیل‌های آماری انجام شده وجود رابطه مثبت بین میزان تمایل به مشارکت سیاسی دانشجویان با احساس کارایی سیاسی، حساسیت سیاسی و آگاهی سیاسی آن‌ها تأیید شده است. بر همین اساس، رابطه‌ای بین پایگاه اجتماعی - اقتصادی دانشجویان و میزان تمایل آن‌ها به مشارکت سیاسی وجود ندارد (Ghaffari, 2010). در تحقیقی با عنوان «عوامل مؤثر بر مشارکت سیاسی دانشجویان علوم سیاسی و فنی دانشگاه تهران» انجام داده‌اند. بر اساس یافته‌های پژوهش، دانشجویان علوم سیاسی بیش از دانشجویان فنی برای مشارکت سیاسی تحت تأثیر رشته تحصیلی خود بوده‌اند. از طرف دیگر دانشجویان فنی بیشتر از دانشجویان علوم سیاسی برای مشارکت سیاسی تحت تأثیر فضای سیاسی دانشکده خود بوده‌اند. رابطه دانشکده محل تحصیل با مشارکت سیاسی در دو گروه رابطه معنادار نبود. انگیزه دانشجویان دو گروه برای مشارکت سیاسی متفاوت نشان داده شد. به طوری که در گروه علوم سیاسی تأثیر دوستان و خانواده و سپس انگیزه سیاسی سهم بیشتری برای مشارکت سیاسی داشته، اما در گروه فنی، دوستان، انگیزه سیاسی و محیط سیاسی تأثیر گذارتر از سایر انگیزه‌ها بوده است (Mohammadi Asl, 2005). در مقاله‌ای تحت عنوان «موانع مشارکت سیاسی زنان در ایران» به شکاف‌های موجود در جامعه ایران از جمله شکاف جنسی اشاره کرده و آن را به عنوان نوعی شکاف ساختی مطرح کرده و معتقد است که بر اساس این شکاف: اولاً در جامعه سنتی که زنان تابع شوهران خود هستند و نقش سیاسی ندارند.

گذشته از نتایج مطالعات تجربی که در راستای موضوع و مسأله تحقیق معرفی شد، از حیث نظری نیز رویکردهای نظری معرفی و در انتها چارچوب نظری تحقیق تشریح می‌شود و مدل تحقیق نیز ارائه می‌شود که به لحاظ نظری و تحلیلی می‌توان سه دسته تئوری را بر پایه برخی تفاوت‌های روش‌شناختی از یکدیگر تفکیک کرد؛

رویکرد کلان در تبیین مشارکت سیاسی

در این رویکرد، بیشتر توجه بر تحلیل ساختارها می‌باشد و ساختارهای سیاسی به نوعی بسترهای انجام فعالیتهای سیاسی افراد را فراهم می‌نمایند. نظریه‌های کلان تبیین مشارکت سیاسی شامل: «رویکرد جامعه‌شناختی - سیاسی، رویکرد فرهنگی، رویکرد جامعه‌پذیری سیاسی و تئوری‌های افرادی چون لیپست، هانتینگتون، اندروس و لیو» می‌شوند. نظریه‌های جامعه‌شناختی - سیاسی مشارکت سیاسی، برخلاف نظریه‌های روانشناسانه که بر سطح تحلیل فردی توجه دارند، مبنای تحلیل را عوامل یا ساختارهای اجتماعی در نظر می‌گیرند. آ. هانتینگتون مشارکت سیاسی را فعالیت داوطلبانه اعضای جامعه در انتخاب رهبران و شرکت مستقیم و غیر مستقیم در سیاست‌گذاری عمومی می‌داند (Huntington, 1976) و آلموند و پاول معتقدند ساختارهای سیاسی بسترهای انجام فعالیتهای

سیاسی افرادند. امروزه شهروندان تحت پوشش شبکه‌هایی از مقررات قرار دارند. در واقع، همه نقش‌های عمده اجتماعی و اقتصادی در جوامع امروزی به نحوی با مقررات حکومتی در ارتباط است. لذا مشارکت شهروندان بیانگر نحوه بهره‌برداری شهروندان واجد شرایط مشارکتی از فرصت‌هایی است که حکومت‌ها در اختیار آن‌ها قرار می‌دهند (Almond & Paul, 2001: 51).

رویکرد خود در تبیین مشارکت سیاسی

این رویکرد، برخلاف رویکرد کلان‌محور که توجه را بر ساختارها قرار داده بود توجه خود را به فرد و محرک‌های روانی و انگیزشی که در فرد ایجاد می‌شوند، قرار می‌دهد. مانند «رویکرد روان‌شناختی و تئوری عقلانیت در رأی‌دهی آنتونی داونز». تبیین‌های روان‌شناختی مشارکت بیشتر توجه را به محرک‌های روانی و انگیزشی معطوف می‌دارند و معتقدند افراد در مشارکت بیشتر تحت تأثیر انگیزه‌هایی مانند مطلوبیت‌خواهی، اثرگذاری بر روند امور و ایجاد تغییرات، آن‌جام وظیفه و انگیزه‌های ملی یا مذهبی قرار دارند (Palmer, 1993: 146). رویکرد روان‌شناختی را در الگوی رابرت دال از مشارکت سیاسی در کتاب انسان سیاسی به خوبی می‌توان مشاهده نمود. الگوی دال مبتنی بر مفروضات انتخاب عقلانه است (Dall, 1985: 133).

تئوری‌های ترکیبی در تبیین مشارکت سیاسی

تئوری‌های ترکیبی در تبیین مشارکت سیاسی از میان متفکران، چند نظریه‌پرداز وجود دارند که عوامل گوناگونی را در سطح جامعه شناختی و روان‌شناختی به صورت ترکیبی بر روی مشارکت سیاسی مؤثر دانسته‌اند. به اعتقاد اولسون عوامل بسیاری بر مشارکت متعارف تأثیرگذار هستند از جمله این عوامل: بی‌علاقگی یا بی‌اعتمادی سیاسی؛ عدم علاقه به امور سیاسی؛ تأثیرگذاری سیاسی؛ اثرگذاری سیاسی اعتقاد به ایجاد تغییر و دگرگونی در حوزه سیاسی است. زمانی مردم در یک انتخابات بیشتر شرکت می‌کنند که آرای خود را در نتیجه انتخابات با ارزش و مؤثر ارزیابی نمایند؛ گسترش منابع سیاسی؛ توانایی افراد یا گروه‌هایی که می‌توانند در فرایندهای سیاسی مؤثر باشند. این منابع شامل پول، زمان، مهارت ارتباطی و تماس‌های شخصی است. معمولاً زنان و اقلیت‌ها کمتر از این منابع استفاده می‌کنند؛ جامعه‌پذیری سیاسی بعضی از مردم در شرایطی اجتماعی شده‌اند که گرایش بیشتری به مشارکت در امور سیاسی دارند؛ وسایل ارتباط جمعی؛ وسایل ارتباط جمعی با پوشش حمایتی خود از نامزدها، شهروندان را به مشارکت ترغیب می‌کنند.

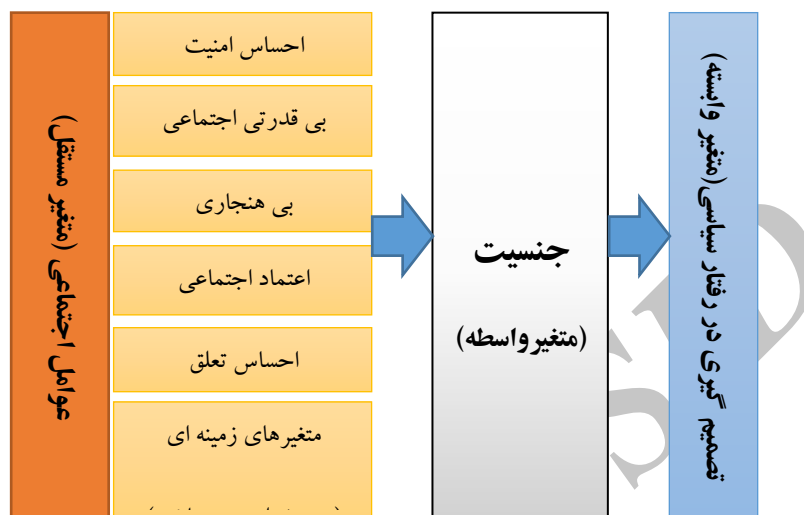
چارچوب نظری

در این پژوهش سعی شده از یک جنبه نگری و گرایش به تئوری خاصی اجتناب شود و برعکس، بیشتر ترکیبی از نظرها استفاده شود. عوامل مؤثر بر مشارکت سیاسی شهروندان متعدد است و می‌توان آن‌ها را به طرق گوناگون طبقه‌بندی نمود. با توجه به نظریه‌های ارائه شده و با در نظر گرفتن شرایط خاص جامعه، بعضی از متغیرهایی که در سنجش میزان مشارکت سیاسی شهروندان مورد بررسی قرار گرفته‌اند را به صورت مدلی در قالب مدل تحقیق ارائه نموده‌ایم. آنچه که در مورد موضوع رفتار یا مشارکت سیاسی آشکار می‌باشد این نکته است که تاکنون نظریه جامع و کاملی مختص این نظریه مطرح نشده است و نظریاتی که به تحلیل این موضوع پرداخته است، هر کدام متغیرهای خاصی را مورد تأکید قرار داده و نتوانسته‌اند الگوی جامعی را جهت تبیین مشارکت سیاسی ارائه دهند. بنابراین جهت درک و تبیین عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت اجتماعی، ناگزیر باید با تأکید بر متغیرهایی که نظریه‌های موجود مطرح نموده‌اند، به اتخاذ یک دیدگاه و چشم‌انداز ترکیبی دست زد. مشارکت سیاسی از جمله مقولاتی است که امروزه پایه برنامه‌ریزی‌های مختلف در توسعه پایدار یک کشور یا منطقه محسوب می‌شود. درگیری فعالانه و شرکت مداوم مردم و شهروندان در مسائل مختلف موجب رفع مشکلات و مسائل بوجود آمده در شهر شده و هزینه اجرای برنامه‌ها را در حوزه‌های مختلف کاهش می‌دهد. آنچه مسلم است ارتباط مشارکت و یا رفتار سیاسی با بعضی متغیرهایی است که به شکلی مستقیم در بود و نبود آن نقش دارند. پیش از هر چیزی اشاره به این نکته ضروری است که ما مشارکت سیاسی را کنشی آگاهانه و هدفدار می‌دانیم که در قالب یک سری هنجارها و ارزش‌ها صورت می‌پذیرد.

جدول (۱): توزیع چارچوب نظری پژوهش بر مبنای متغیرها

متغیرها	تطبيق ایده با واقعیت	ایده
تصمیم گیری در رفتارسیاسی مستقل	تصمیم فرد در رفتار سیاسی متأثر از عوامل فردی و محیطی بسیاری است که می تواند به مشارکت سیاسی او بیفزاید و یا موجب کاهش مشارکت سیاسی او گردد.	رفتار سیاسی عبارت است از پیکاری مسالمت آمیز و صلح جویانه برای رسیدن به قدرت در چارچوب قانونی که با کمترین خشونت همراه خواهد بود. شاخص ها و نمودهای این رفتار شامل رای دادن، فعالیت تشکیلاتی یا فردی برای نامزدهای انتخاباتی، برگزاری راهپیمایی ها، تظاهرات و اجتماعات می باشد. این گونه رفتارها می تواند، در قالب توده ای (غیرتشکیلاتی و غیرمنسجم) و حزبی و گروهی (تشکیلاتی و منسجم) ظاهر شوند.
اعتماد اجتماعی (مستقل) و تصمیم گیری در رفتار سیاسی	با توجه به مصاحبه صورت گرفته به نظر می رسد که شرایط برای اعتماد در سطح پایین و فرد بیشتر از اعتماد ها در سطح نهادی است زنان ترجیح می دهند در گروه کوچک دوفره جای گرفته و نظرات خود را به یکدیگر بیان دارند. بدین سان هرچه جمع گسترده تر می گردد. شعاع اعتماد کمتر می شود.	از نظر گیدنز اعتماد به صورتی بلاواسطه با مفهوم ساختار و نهاد از یک سو و خصلت جامعه مدرن از سوی دیگر مرتبط است. ویژگی تکرار پذیری و تداوم همان عناصری هستند که گیدنز در تعریف اعتماد نیز آن ها را به کار می گیرد. در دیدگاه گیدنز اعتماد انتظار برآورده شدن چشمداشت ها در مورد رویدادهای احتمالی است (Gidenz, 1994, 317)
بی هنجاری متغیر مستقل و تصمیم گیری در رفتار سیاسی	پرهیز از شرکت مرتب در جلسات گروهها و احزاب و انجمن های سیاسی و دوری از خواسته هایی که مبنای جمعی دارند. و یا حتی بی علافتگی به حضور در جلسات سیاسی موجب شده است تا انسجام لازم میان آن ها دیده نشود. مردد می باشد.	مفهوم آنومی درسه معنی جداگانه و در عین حال بهم بسته به کار رفته است: اولاً به مفهوم نوعی نابسامانی فردی که موجب سرگشتگی انسان و نبود قانون و دستور العمل رفتار برای وی می شود. ثانیاً به مفهوم وضعیت اجتماعی که در آن قواعد رفتار اجتماعی با یکدیگر در ستیز بوده و فرد برای انطباق با این قواعد و متابعت از آن ها دچار پریشانی می شود. ثالثاً اشاره به وضعیتی اجتماعی دارد که در آن بین فرد و برخی هنجارهای اجتماعی و قواعد رفتار تضاد و ستیز است (Mohseni, 1994, 135)
بی قدرتی متغیر مستقل و تصمیم گیری در رفتار سیاسی	بی توجه نسبت به امورات سیاسی، و اینکه فرد احساس کند تصمیمات و رفتار او در سرنوشت سیاسی جامعه موثر نخواهد بود. و یا دنیا را از آن قدرتمندان پداند که او سهمی در آن نداشته باشد.	در روانشناسی اجتماعی بی قدرتی یک فرایند و به عبارت بهتر یک فرایند یادگیری است، زیرا فرد در این فرایند یاد می گیرد که هر فعالیتی محکوم به شکست است. هرگاه فرد در عرصه سیاسی یا اجتماعی احساس کند که تلاشهایش راه به جایی نمی برد، دست از تلاش برمی دارد (Masoudnia, 1957).
امنیت اجتماعی متغیر مستقل و تصمیم گیری در رفتار سیاسی	اینکه فرد احساس امنیت خوبی از مشارکت در رفتارهای سیاسی نداشته باشد و این امر در تصمیمات رفتاری او موثر واقع گردد. و موجب انزوای فرد شده و برای او خطراتی مادی و معنوی ایجاد کند.	امنیت اجتماعی از نظر بوزان به حفظ ویژگیهایی اشاره دارد که بر اساس آن، افراد خود را به عنوان عضو یک گروه اجتماعی قلمداد می کنند، یا به عبارتی، با جنبه هایی از زندگی فرد ارتباط پیدا می کند که هویت گروهی او را شکل می دهد (Collinz, 2002).
احساس تعلق اجتماعی متغیر مستقل و تصمیم گیری در رفتار سیاسی	موجب حس مسولیت پذیری فرد می گردد هرچه این حس در دیگران تقویت گردد انسجام و همبستگی بیشتر شده و در نتیجه حضور او در صحنه های سیاسی بیشتر و قصد اراده سیاسی او توأم با تصمیمات عاقلانه ای خواهد بود.	آنجل انسجام به منزله تأکید بر مجموعه ای از اهداف و ارزش های مشترکی خواهد بود که اعضای یک گروه روی بدن دارد و این اهداف و ارزشها نقش تعیین کننده ای در حیات آن گروه دارند (Beiru, 1987, 184)

<p>قوانین و سیاست‌های رسمی نظام‌های سیاسی، مصوبه‌های قانونی، سخنرانی‌ها و بیانیه‌های احزاب سیاسی نیز کلیشه‌های فرهنگی مؤید این نوع تقسیم‌کاری را که زنان را تنها در مقام همسر و مادر و در قلمرو خانگی ترسیم می‌نمایند تقویت و تثبیت می‌کند.</p>	<p>حضور ضعیف زنان در صحنه‌های سیاسی و یا برخورد تبعیض آمیز با زنان موجب مشارکت سیاسی کم آنان می‌شود. و در نتیجه تمایلی به تصمیم‌گیری‌های سیاسی نخواهند داشت</p>	<p>جنسیت، تحصیلات متغیرهای مستقل و تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی متغیر وابسته</p>
---	---	---



نمودار (۱): مدل مفهومی (دیاگرام علی) متغیرها

رفتارهای سیاسی متکی بر موقعیت و وضعیت و شرایطی می‌باشند که می‌توانند کارگزاران سیاسی را به سوی اهدافی خاص سوق دهند. از این رو تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی به اتکای شناخت پیشینی و روشی حوزه وسیعی از عناصر ذهنی و عینی حاکم بر مناسبات اجتماعی را قابل دریافت می‌نماید.

برای تبیین تفاوت میان افراد از نظر میزان تمایل به مشارکت یا مشارکت‌پذیری دو دسته نظریه مطرح گردیده است: دسته اول نظریه‌ها منشاء وبری دارند و در آن‌ها بر نظام باورها، گرایش‌ها و اندیشه‌ها تأکید می‌شود. در این نظریه‌ها که غالباً به صورت تجربی و بیشتر در حوزه روان‌شناسی اجتماعی مطرح شده است، متغیر بی‌قدرتی را به عنوان مهم‌ترین عامل مورد توجه قرار داده است. دسته دوم نظریه‌ها بر جنبه رفتاری تأکید دارد و رفتار را بیش از آن که حاصل باورها و گرایش‌ها بدانند، نتیجه تفاوت سود و زیان تصور می‌کنند. مفروض اصلی این دیدگاه آن است که یک رفتار زمانی شکل می‌گیرد، تثبیت می‌شود و نهایتاً جنبه نهادی می‌یابد که منافع حاصل از آن بر هزینه‌ها فزونی گیرد. به همین دلیل، مشارکت، هنگامی گسترش می‌یابد که منافع عینی آن (تصور فرد نسبت به منافع آن) بیش از هزینه‌های (تصور ذهنی فرد نسبت به هزینه‌ها) آن باشد.

در این پژوهش بر آنیم تا به مطالعه و بررسی عوامل اجتماعی تاثیرگذار (جنسیت، تحصیلات، اعتماد اجتماعی، بی‌هنجاری و بی‌قدرتی سیاسی، امنیت اجتماعی و تعلق اجتماعی) بر تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی شهروندان تبریزی بپردازیم. چارچوب نظری این مطالعه بر مبنای رویکردهای مشارکت سیاسی و رفتار سیاسی است و به صورت تلفیقی از نظریات صاحب‌نظران این حوزه‌ها استفاده شده است.

روش‌شناسی

روش تحقیق پیمایش و ابزار تحقیق پرسشنامه محقق‌ساخته است و جامعه آماری پژوهش شامل تمامی مردان و زنان است که (در مدت زمان تحقیق) در بازه سنی ۶۴-۱۸ سالگی، در شهر تبریز سکونت دارند. بر اساس سرشماری نفوس و مسکن سال، ۱۳۹۴ جامعه آماری مذکور در شهر تبریز برابر با ۱۱۷۳۹۱۶ نفر است که از این تعداد ۵۷۵۲۱۹ نفر زن و تعداد ۵۹۸۶۹۷ مرد می‌باشند. تعیین حجم نمونه از

فرمول کوکران و روش نمونه گیری در تحقیق حاضر، روش نمونه گیری چند مرحله ای و خوشه ای است. در ابتدا ۱۲ منطقه شهرداری از لحاظ جغرافیایی در سه خوشه (منطقه) مرکز، شمال و جنوب قرار گرفتند. سپس از بین هر خوشه یک شهرداری به تناسب جمعیت مورد نظردربازه سنی (۶۴-۱۸) از میان زنان و مردان مجرد و متاهل تعداد نمونه تصادفی طبق جدول زیر انتخاب گردید، حجم نمونه آماری با استفاده از فرمول نمونه گیری کوکران به دست آمده است. به این ترتیب که پس از برآورد میزان واریانس متغیر وابسته در پیش آزمون و قراردادن مقادیر در فرمول مورد نظر حجم نمونه به صورت تقریبی ۳۸۴ نفر برآورد گردید.

جدول (۲): توزیع میزان جمعیت نمونه آماری به تفکیک جنس و مناطق شهری

جمع	زن	مرد	مناطق شهرداری	
			جنس	تعداد جمعیت به نفر
۱۱۵	۵۶	۵۹	شمال	تعداد جمعیت به نفر
	%۴۹	%۵۱		درصد
۱۴۵	۷۱	۷۴	مرکز	تعداد جمعیت به نفر
	%۴۹	%۵۱		درصد
۱۲۴	۶۱	۶۳	جنوب	تعداد جمعیت به نفر
	%۴۹	%۵۱		درصد
۳۸۴	۱۸۸	۱۹۶	تعداد کل نمونه آماری به نفر	

پژوهش حاضر، به علت استاندارد بودن سوالات پرسشنامه ها و طراحی گویه ها برای اندازه گیری متغیرهای تحقیق، فقط از چند نفر استاد فن در خصوص انتخاب نوع پرسشنامه نظرخواهی و طی آن با اعتبار صوری بالا، پرسشنامه تشکیل و تنظیم گردید. همچنین برای محاسبه ضریب پایایی ابزار اندازه گیری، از روش معمول و متداول برای محاسبه هماهنگی درونی اندازه گیری، تکنیک آلفای کرون باخ استفاده شد. جهت تعیین پایایی سوالات هر متغیر، پس از تکمیل ۳۰ پرسشنامه توسط شهروندان شهر تبریز و انتقال داده ها به رایانه به طور تصادفی ضریب پایایی محاسبه شده از طریق سیستم نرم افزاری SPSS به شرح جدول زیر در آمدند.

جدول (۳): توزیع متغیرهای تحقیق و محاسبه پایایی متغیرها

متغیرها	نوع متغیر	تعداد سوالات	شماره سوالات	میزان پایایی
تصمیم گیری در رفتار سیاسی	وابسته	۱۶	۲۰	%۸۴
اعتماد اجتماعی	مستقل	۸	۲۱-۲۸	
امنیت اجتماعی	مستقل	۸	۲۹-۳۶	
بی قدرتی اجتماعی	مستقل	۸	۳۷-۴۴	
بی هنجاری اجتماعی	مستقل	۸	۴۵-۵۲	
احساس تعلق اجتماعی	مستقل	۸	۵۳-۶۰	

تجزیه و تحلیل اطلاعات گردآوری شده با استفاده از نرم افزار SPSS انجام گرفت و برای بررسی وجود روابط و نوع و شدت رابطه بین متغیرها، با توجه به سطوح سنجش هر یک از متغیرها، آزمون های ضریب همبستگی اسپیرمن و پیرسون و آزمون های F، T، رگرسیون چندمتغیره و تحلیل مسیر به اجرا گذاشته شد.

یافته ها

در این بخش سعی بر این است که به تجزیه و تحلیل آماری تحقیق پرداخته شود، که به دو صورت آمار توصیفی و آمار استنباطی (تحلیل واریانس یک طرفه، ضریب همبستگی پیرسون، آزمون T-Test و تحلیل رگرسیونی) بررسی شده است.

توصیفی: طبق بررسی آماری از ۳۸۴ نفر نمونه آماری انتخاب شده در تحقیق حاضر، ۱۹۶ نفر از پاسخ گویان مذکر و ۱۸۸ نفر جنس مونث می باشند. داده های مربوط به متغیر سن پاسخ گویان حکایت از آن دارد که ۱۲۷ نفر از پاسخ گویان در بازه سنی ۱۸-۳۲ سال، ۱۶۶ نفر در بازه سنی ۳۲-۴۶ سال و ۹۱ نفر در بازه سنی ۴۶-۶۴ سال هستند. نتایج داده های مربوط به متغیر وضعیت شغلی پاسخ گویان

بررسی جامعه شناختی فرایند تصمیم گیری در رفتار های سیاسی با تاکید بر نقش جنسیت (مورد مطالعه: شهر تبریز) / ۹۷

در نمونه آماری نشان می دهد ۱۵۴ نفر از پاسخ گویان در طبقه بیکاران، ۲۰۲ نفر در طبقه شاغلین و ۲۸ نفر در طبقه بازنشستگان قرار می گیرند. درصد پراکندگی میزان تحصیلات در میان نمونه های آماری نشان می دهد درصدها به ترتیب از کمترین تا بیشترین هستند؛ بیسواد (۲,۳۴) تا پنجم (۳,۳۸)، تا سوم راهنمایی (۷,۲۹)، تا دیپلم (۲۱/۶)، تا فوق دیپلم (۱۳,۰۲) تا لیسانس (۳۲,۲۹) لیسانس به بالا (۲۰,۰۵).

جدول (۴): توصیف آماری متغیرهای مستقل در نمونه آماری

متغیرها آماره	اعتماد اجتماعی	امنیت اجتماعی	بی قدرتی بی هنجاری	احساس تعلق اجتماعی	تصمیم گیری در رفتار سیاسی
تعداد	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴
میانگین	۱۹/۷۸	۲۲/۴۸	۲۶/۷۶	۲۴/۲۶	۳۸/۲۷
میانه	۱۹	۲۲	۲۷	۲۵	۳۷
نما	۱۸	۲۴	۲۶	۲۵	۳۷
انحراف معیار	۵/۰۲	۵/۵۴	۴/۹۴	۵/۱۷	۴/۰۲
واریانس	۲۵/۱۹	۳۰/۷۱	۲۴/۴۴	۲۶/۷۵	۱۶/۱۵
کمترین	۸	۸	۱۲	۱۱	۸
بیشترین	۳۴	۳۸	۴۰	۴۰	۶۸

همان طور که ملاحظه می شود در جدول فوق میانگین اعتماد اجتماعی ۲۰/۶۰ و میزان پراکندگی و انحراف از آن ۵/۰۲ نشان از پراکندگی بالا دارد. حداقل نمره دریافتی اعتماد اجتماعی ۸ و ۳۴ حداکثر آن می باشد که میزان تغییرات آن ۲۶ می باشد.

استنباطی

«به نظر می رسد اعتماد اجتماعی بر تصمیم گیری در رفتار سیاسی ساکنان شهر تبریز موثر است.»

جدول (۵): توزیع همبستگی متغیر اعتماد اجتماعی با متغیر تصمیم گیری در رفتار سیاسی

تصمیم گیری در رفتار سیاسی	متغیر وابسته	
	متغیر مستقل	اعتماد اجتماعی
۰/۳۹۸	ضریب همبستگی پیرسون	
۰/۰۰۰	سطح معنی داری	
۳۸۴	تعداد	

بر اساس فرضیه ی آماری پژوهش، انتظار بر این بود که میان میزان اعتماد اجتماعی با تصمیم گیری در رفتار سیاسی شهروندان ساکن شهر تبریز رابطه وجود دارد. برای بررسی این رابطه از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است. جدول شماره (۵) رابطه متغیر میزان اعتماد اجتماعی با تصمیم گیری در رفتار سیاسی شهروندان ساکن شهر تبریز را نشان می دهد. سطح معنی داری (۰/۰۰۰) نشان می دهد که این رابطه معنی دار می باشد. یعنی میزان اعتماد اجتماعی به عنوان متغیری مستقل بر تصمیم گیری در رفتار سیاسی شهروندان ساکن شهر تبریز تأثیرگذار می باشد. و نیز با توجه به مقدار ضریب همبستگی پیرسون (۰/۳۹۸) می توان گفت که بین اعتماد اجتماعی با تصمیم گیری در رفتار سیاسی شهروندان ساکن شهر تبریز همبستگی مثبت و در حد متوسط وجود دارد. یعنی هر چه میزان اعتماد اجتماعی شهروندان ساکن شهر تبریز بیشتر شود، متعاقباً تصمیم گیری در رفتار سیاسی آنان نیز افزایش می یابد.

«به نظر می‌رسد امنیت اجتماعی بر تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی ساکنان شهر تبریز موثر است.»

جدول (۶): توزیع همبستگی متغیر امنیت اجتماعی با متغیر تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی

تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی	متغیر وابسته	
	متغیر مستقل	
۰/۵۵۴	ضریب همبستگی پیرسون	امنیت اجتماعی
۰/۰۰۰	سطح معنی‌داری	
۳۸۴	تعداد	

بر اساس فرضیه‌ی آماری پژوهش، انتظار بر این بود که میان میزان امنیت اجتماعی با تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی شهروندان ساکن شهر تبریز رابطه وجود دارد. برای بررسی این رابطه از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است. جدول شماره (۶) رابطه متغیر میزان امنیت اجتماعی با تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی شهروندان ساکن شهر تبریز را نشان می‌دهد. سطح معنی‌داری (۰/۰۰۰) نشان می‌دهد که این رابطه معنی‌دار می‌باشد. یعنی میزان امنیت اجتماعی به عنوان متغیری مستقل بر تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی شهروندان ساکن شهر تبریز تأثیر گذار می‌باشد. و نیز با توجه به مقدار ضریب همبستگی پیرسون (۰/۵۵۴) می‌توان گفت که بین امنیت اجتماعی با تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی شهروندان ساکن شهر تبریز همبستگی مثبت و در حد متوسط وجود دارد. یعنی هر چه میزان امنیت اجتماعی شهروندان ساکن شهر تبریز بیشتر شود، متعاقباً تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی آنان نیز افزایش می‌یابد.

«به نظر می‌رسد احساس بی‌قدرتی اجتماعی بر تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی ساکنان شهر تبریز موثر است.»

جدول (۷): توزیع همبستگی متغیر احساس بی‌قدرتی اجتماعی با متغیر تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی

تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی	متغیر وابسته	
	متغیر مستقل	
-۰/۳۴۸	ضریب همبستگی پیرسون	بی‌قدرتی اجتماعی
۰/۰۰۰	سطح معنی‌داری	
۳۸۴	تعداد	

بر اساس فرضیه‌ی آماری پژوهش، انتظار بر این بود که میان میزان بی‌قدرتی اجتماعی با تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی شهروندان ساکن شهر تبریز رابطه وجود دارد. برای بررسی این رابطه از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است. جدول شماره (۷) رابطه متغیر میزان بی‌قدرتی اجتماعی با تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی شهروندان ساکن شهر تبریز را نشان می‌دهد. سطح معنی‌داری (۰/۰۰۰) نشان می‌دهد که این رابطه معنی‌دار می‌باشد. یعنی میزان بی‌قدرتی اجتماعی به عنوان متغیری مستقل بر تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی شهروندان ساکن شهر تبریز تأثیر گذار می‌باشد. و نیز با توجه به مقدار ضریب همبستگی پیرسون (-۰/۳۴۸) می‌توان گفت که بین بی‌قدرتی اجتماعی با تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی شهروندان ساکن شهر تبریز همبستگی منفی و در حد متوسط وجود دارد (رابطه معکوس). یعنی هر چه احساس بی‌قدرتی اجتماعی شهروندان ساکن شهر تبریز تقویت شود، متعاقباً تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی آنان روبه کاهش خواهد بود.

«به نظر می‌رسد بی‌هنجاری اجتماعی بر تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی ساکنان شهر تبریز موثر است.»

جدول (۸): توزیع همبستگی متغیری هنجاری اجتماعی با متغیر تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی

تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی	متغیر وابسته	
	متغیر مستقل	
-۰/۵۰۴	ضریب همبستگی پیرسون	بی‌هنجاری اجتماعی
۰/۰۰۰	سطح معنی‌داری	
۳۸۴	تعداد	

بر اساس فرضیه‌ی آماری پژوهش، انتظار بر این بود که میان میزان بی‌هنجاری اجتماعی باتصمیم‌گیری در رفتار سیاسی شهروندان ساکن شهر تبریز رابطه وجود دارد. برای بررسی این رابطه از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است. جدول شماره (۸) رابطه متغیر میزان بی‌هنجاری اجتماعی باتصمیم‌گیری در رفتار سیاسی شهروندان ساکن شهر تبریز را نشان می‌دهد. سطح معنی‌داری (۰/۰۰۰) نشان می‌دهد که این رابطه معنی‌دار می‌باشد. یعنی میزان بی‌هنجاری اجتماعی به عنوان متغیری مستقل بر تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی شهروندان ساکن شهر تبریز تأثیر گذار می‌باشد. و نیز با توجه به مقدار ضریب همبستگی پیرسون (۰/۵۰۴-) می‌توان گفت که بین بی‌هنجاری اجتماعی باتصمیم‌گیری در رفتار سیاسی شهروندان ساکن شهر تبریز همبستگی منفی و در حد متوسط به بالا وجود دارد (رابطه معکوس). یعنی هر چه میزان بی‌هنجاری اجتماعی شهروندان ساکن شهر تبریز بیشتر می‌شود، متعاقباً تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی آنان نیز کاهش می‌یابد و بالعکس.

«به نظر می‌رسد احساس تعلق اجتماعی بر تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی ساکنان شهر تبریز موثر است.»

جدول (۹): توزیع همبستگی متغیر احساس تعلق اجتماعی باتصمیم‌گیری در رفتار سیاسی

تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی	متغیر وابسته	
	متغیر مستقل	
۰/۴۶۶	ضریب همبستگی پیرسون	احساس تعلق اجتماعی
۰/۰۰۰	سطح معنی‌داری	
۳۸۴	تعداد	

بر اساس فرضیه‌ی آماری پژوهش، انتظار بر این بود که میان میزان احساس تعلق اجتماعی باتصمیم‌گیری در رفتار سیاسی شهروندان ساکن شهر تبریز رابطه وجود دارد. برای بررسی این رابطه از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است. جدول شماره (۹) رابطه متغیر میزان احساس تعلق اجتماعی باتصمیم‌گیری در رفتار سیاسی شهروندان ساکن شهر تبریز را نشان می‌دهد. سطح معنی‌داری (۰/۰۰۰) نشان می‌دهد که این رابطه معنی‌دار می‌باشد. یعنی میزان احساس تعلق اجتماعی به عنوان متغیری مستقل بر تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی شهروندان ساکن شهر تبریز تأثیر گذار می‌باشد. و نیز با توجه به مقدار ضریب همبستگی پیرسون (۰/۴۶۶) می‌توان گفت که بین احساس تعلق اجتماعی باتصمیم‌گیری در رفتار سیاسی شهروندان ساکن شهر تبریز همبستگی مثبت و در حد متوسط وجود دارد. یعنی هر چه میزان احساس تعلق اجتماعی شهروندان ساکن شهر تبریز بیشتر شود، متعاقباً تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی آنان نیز افزایش می‌یابد و بالعکس.

به نظر می‌رسد بین تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی با جنسیت ساکنان شهر تبریز تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

جدول (۱۰): آماره‌های توصیفی آزمون تی متغیرهای جنس و تصمیم‌گیری در رفتارهای سیاسی

خطای معیار میانگین	انحراف معیار	میانگین	تعداد	جنس	تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی
۰/۶۱۹	۸/۶۶	۲۵/۹۶	۱۹۶	مذکر	
۰/۶۶۶	۹/۱۳	۲۷/۶۱	۱۸۸	جنس مونث	

آزمون تی تست (تفاوت میانگین میان دو گروه مستقل) تفاوت میانگین‌های نمرات دو گروه را نشان می‌دهد. مشخصات جدول (۱۰) بازگو کننده‌ی این واقعیت است که میانگین نمره‌ی تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی جنس مونث تفاوت از میانگین تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی مذکر است، میانگین نمره‌ی تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی برای جنس مذکر حدوداً برابر ۲۵/۹۶ و مقدار آن برای جنس مونث برابر ۲۷/۶۱ است. یعنی بین این دو میانگین تفاوتی برابر $M.D=1/65$ نمره وجود دارد. ولی این تفاوت محسوس نمی‌باشد.

جدول (۱۱): آزمون تی متغیرهای جنس و تصمیم گیری در رفتار سیاسی پاسخ گویان

T-Test برای بررسی میانگین ها				T-Test برای بررسی واریانسها		تصمیم گیری در رفتار سیاسی
تفاوت انحراف	اختلاف میانگین	سطح معنی داری دو دامنه	درجه آزادی	T	F معنی داری آماره	
۰/۹۰۸	-۱/۶۵	۰/۰۷۱	۳۸۲	-۱/۸۱	۱/۳۱۹	با فرض برابری واریانسها
۰/۹۰۹	-۱/۶۵	۰/۰۷۱	۳۷۹	-۱/۸۱		با فرض نابرابری واریانسها

آزمون یکنواختی واریانسها یا F، بین واریانسها تفاوت معنی داری را نشان نمی دهد پس واریانسها برابر هستند (sig=۱/۳۱۹). در این سطح معنی داری، با ۹۵٪ سطح اطمینان و خطای ۰/۰۵ فرض H₀ تایید نمی شود. این سطح بدین معناست که فقط ۵ نمونه از هر ۱۰۰ نمونه بر حسب تصادف به رابطه مشاهده شده در نمونه ما می کشد (Dowas, 1997: 191). نتایج آزمون T نشان می دهد که تفاوت بین دو گروه به لحاظ آماری محرز نیست. بنابر این مذکر یا مونث بودن جنسیت در پاسخ گویان به عنوان متغیر مستقل بر تصمیم گیری در رفتار سیاسی ساکن تبریز تأثیر نمی گذارد.

تحلیل رگرسیونی چند متغیره

در بخش حاضر، به تحلیل رگرسیونی چند متغیره از یافته های بدست آمده از داده های تحقیق پرداخته می شود. هدف از این تحلیل (رگرسیونی)، مشخص نمودن سهم و تأثیر متغیرهای مستقل تحقیق در تبیین و پیش بینی تغییرات متغیر وابسته است. نتایج بدست آمده از تحلیل رگرسیونی چند متغیره را می توان به صورت استاندارد شده چنین بیان کرد:

$$Y = a + b_1X_1 + b_2X_2 + b_3X_3 + \dots + b_nX_n$$

تصمیم گیری در رفتار سیاسی = ۳۹/۴ (امنیت اجتماعی) + ۲۹/۷ (اعتماد اجتماعی) - ۳۰/۵ (بی هنجاری اجتماعی) + ۱۹/۵ (جنسیت) + ۹/۴ (سن)

با توجه به مقادیر استاندارد شده مذکور، تصمیم گیری در رفتار سیاسی، بیش از هر متغیر دیگری از متغیر امنیت اجتماعی (به عنوان اولین عامل)، متأثر می باشد. دومین عامل که نقش بسیار مهمی در پیش بینی میزان تصمیم گیری در رفتار سیاسی شهروندان تبریزی ایفا می کند، اعتماد اجتماعی می باشد. احساس بی هنجاری اجتماعی سومین عاملی است که بیشترین سهم را در میزان تصمیم گیری در رفتار سیاسی دارد. چهارمین عامل جنسیت و آخرین عامل مؤثر بر تصمیم گیری در رفتار سیاسی در این تحقیق، سن پاسخ گویان است.

جدول (۱۲): خلاصه مدل رگرسیونی

متغیرهای اضافه شده به مدل	ضریب همبستگی (R)	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	اشتباه معیار برآورد	دوربین واتسون
احساس امنیت	۰/۶۱۴	۰/۳۷۸	۰/۳۷۶	۷/۰۵۰	
احساس امنیت، اعتماد اجتماعی	۰/۶۸۴	۰/۴۶۷	۰/۴۶۵	۶/۵۳۱	
احساس امنیت، اعتماد اجتماعی، بی هنجاری اجتماعی	۰/۷۳۰	۰/۵۳۳	۰/۵۲۹	۶/۱۲۳	۱/۴۴
احساس امنیت، اعتماد اجتماعی، بی هنجاری اجتماعی، جنسیت	۰/۷۵۲	۰/۵۶۵	۰/۵۶۰	۵/۹۱۷	
احساس امنیت، اعتماد اجتماعی، بی هنجاری اجتماعی، جنسیت، سن	۰/۷۵۷	۰/۵۷۳	۰/۵۶۸	۵/۸۶۷	

متغیر وابسته: تصمیم گیری در رفتار سیاسی

طبق جدول (۱۲) در این مدل، کلیه متغیرهای مستقل جهت پیش بینی متغیر وابسته وارد معادله شده اند. نتایج رگرسیونی عوامل مؤثر تبیین کننده تصمیم گیری در رفتار سیاسی شهروندان ساکن شهر تبریز نشان می دهد که از میان متغیرهای وارد شده در معادله، مجموعاً ۵ متغیر وارد شده در مدل نهایی بیشترین تغییرات متغیر وابسته در نمونه آماری را تبیین می کنند. ضریب نهایی رگرسیون چند

متغیره، ضریب تبیین اصلاح شده که مجذور آن یعنی ضریب تبیین، بیانگر درصد تغییرات تبیین شده توسط متغیرهای وارد در معادله می باشد. لازم به ذکر است در تحقیق حاضر ضریب نهایی رگرسیون چند متغیره ۰/۷۶ بوده که مجذور آن یعنی ضریب تبیین، میزان ۰/۵۷۳ بیانگر درصد تغییرات تبیین شده توسط متغیرهای وارد در معادله می باشد. لازم به ذکر است ضریب تبیین اصلاح شده ۰/۵۶۸ بوده و می توان چنین نتیجه گیری کرد که درصد واقعی اصلاح شده و خالص میزان تبیین متغیر وابسته توسط متغیرهای وابسته ۵۷ درصد است. در واقع، ما در تحقیق حاضر، توانسته ایم ۵۷ درصد از عوامل مؤثر بر تصمیم گیری در رفتار سیاسی شهروندان ساکن شهر تبریز را با معرفی و تبیین متغیرهای این پژوهش کنترل کنیم و ۴۳ درصد از عوامل خارج از قلمرو این تحقیق می باشد که باید در تحقیقات دیگر مورد بررسی قرار گیرد.

بحث و نتیجه گیری

رفتارهای سیاسی متکی بر موقعیت و وضعیت و شرایطی می باشند که می توانند کارگزاران سیاسی را به سوی اهدافی خاص سوق دهند. از این رو تصمیم گیری در رفتار سیاسی به اتکای شناخت بینشی و روشی حوزه وسیعی از عناصر ذهنی و عینی حاکم بر مناسبات اجتماعی را قابل دریافت می نماید. کنش انسانی خالی از وجه معنا و ارزش و جهت گیری نیست. عقاید انسان به هر صورت دارای منطق و نیرو و تاریخ درونی خاصی خود است صرف نظر از اینکه چه رابطه ای با فرآیند عقلانیت و یا با علایق مادی داشته باشد بر زندگی اجتماعی او تاثیر می گذارد. مشارکت سیاسی شکلی از رفتار سیاسی شهروندان یک ملت است که در دو بعد مثبت یا منفی ظهور و بروز پیدا می کند و هر حالت اجزای متعددی دارد. رفتار سیاسی از این جهت که شامل مشارکت سیاسی می باشد، می تواند نمودهای آن را نیز در بر بگیرد. رفتار سیاسی نیز با قصد و اراده قبلی یعنی ذهنی همراه است و از این لحاظ با تصمیم گیری های فرد ارتباط پیدا می کند و اگر از تصمیم گیری در رفتار سیاسی صحبت می شود تصمیم گیری را هم به عنوان یک کنش ذهنی و هم کنش عینی می توان در نظر گرفت، چراکه ممکن است بعضی از تصمیم گیری ها به عمل تبدیل نگردند. از سوی دیگر رفتار سیاسی از این جهت که شامل مشارکت سیاسی می باشد؛ می تواند نمودهای آن را نیز در بر بگیرد. در صورتی که مشارکت سیاسی در معنای رفتاری که اثر می گذارد و یا قصد تاثیر گذاری بر نتایج حکومتی را دارد، می تواند به کار گرفته شود. در این پژوهش بر مبنای توجه جنسیتی رفتار بر آن شدیم تا به مطالعه و بررسی عوامل اجتماعی تاثیر گذار (جنسیت، تحصیلات، اعتماد اجتماعی، بی هنجاری و بی قدرتی سیاسی، امنیت اجتماعی و تعلق اجتماعی) بر تصمیم گیری در رفتار سیاسی شهروندان تبریزی بپردازیم. چارچوب نظری این مطالعه بر مبنای رویکردهای مشارکت سیاسی و رفتار سیاسی است و به صورت تلفیقی از نظریات صاحب نظران این حوزه ها استفاده گردیده است.

باتوجه به نتایج بدست آمده ملاحظه شد که متغیر تصمیم گیری در رفتار سیاسی شهروندان ساکن شهر تبریز متاثر از عوامل بسیاری است که در تحقیق حاضر، رابطه اعتماد اجتماعی، امنیت اجتماعی، بی هنجاری اجتماعی، بی قدرتی اجتماعی، تعلق اجتماعی، جنسیت، وضعیت سنی، وضعیت شغلی و تحصیلی به عنوان متغیرهای مستقل با تصمیم گیری در رفتار سیاسی شهروندان تبریز به عنوان متغیر وابسته مورد بررسی قرار گرفتند در تحقیق حاضر با توجه به سطح معنی داری (۰/۰۰۰) رابطه بدست آمده بین متغیرهای مستقل و وابسته را با ۹۵ درصد اطمینان می توان از نمونه آماری به جامعه آماری تعمیم داد. البته باید اشاره کرد که در مدل نهایی متغیرهای باقی مانده در تحقیق عبارت بودند از احساس بی قدرتی، احساس تعلق اجتماعی، وضعیت شغلی و وضعیت تحصیلی. از آنجا که مفروضات تحقیق بر پایه نظریه های خاصی شکل گرفته بودند که پیشینه تجربی آن ها در دسترس می باشند. لذا جهت تطبیق نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش نظریه پردازان مذکور باید گفت:

۱- نتایج بدست آمده از این تحقیق با نتایج تحقیقات Lipset 1994, Kaffashi 2010, D.L shat 1979

Zanjanizadeh 1985 Samadirad 2006 مطابقت دارد.

۲- باید افزود که تئوری‌های استفاده شده در این پژوهش، گیدنز(اعتماد اجتماعی) دورکیم(آنومی)، سیمن(احساس بی‌قدرتی)، امنیت اجتماعی بوزان، ابوت و والاس (نقش جنسیتی)، آنجل (احساس تعلق اجتماعی) و تاثیرشان بر رفتار سیاسی از طریق یافته‌های این پژوهش مورد تأیید واقع می‌شوند.

بدون شک هر تحقیقی از مرحله شروع تا پایان، کم و بیش با محدودیت‌هایی روبرو می‌شود. در این پژوهش سعی گردید تا بسیاری از محدودیت‌ها، که می‌توانست نتایج تحقیق را تحت تأثیر قرار دهد، از میان برداشته شود. اما به هر حال در این بخش، به محدودیت‌هایی که بر فرایند تحقیق اثر گذار بوده اند اشاره می‌شود:

- ✓ الف) کمبود منابع به زبان فارسی.
- ✓ ب) سؤالات بسته و چندگزینه‌ای در پرسشنامه، برای تجزیه و تحلیل آسان داده‌ها مفید است، ولی ممکن است گزینه‌ای مدنظر پاسخگو باشد که در گزینه‌های پرسشنامه موجود نباشد. همین مسأله بر نتایج تحقیق اثر گذار است.
- ✓ ج) ظفره رفتن جامعه آماری مورد مطالعه از تکمیل پرسشنامه و دشواری دسترسی به آنان، پراکندگی زیاد جامعه آماری و... بر نتایج تحقیق تأثیر گذار است.
- ✓ د) بی‌میلی بعضی از پاسخ‌گویان با وجود تلاش محقق برای جلب اعتماد پاسخ‌گویان، به دلیل ترس از لو رفتن نظراتشان، چندان تمایلی برای تکمیل پرسشنامه نداشتند.

با عنایت به یافته‌های این پژوهش پیشنهادات زیر جهت بررسی عوامل موثر بر تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی جامعه ارائه می‌گردد:

۱. همان‌طور که یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد میزان تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی، بیش از هر متغیر دیگری از میزان امنیت اجتماعی متأثر بود. لذا چه بهتر که مسئولین اجرایی، قضایی و ساختار حکومتی با استفاده از یافته‌های این تحقیق در صدد فراهم سازی بستری امن و مناسب برای رفتار سیاسی شهروندان برآیند.
۲. اعتماد اجتماعی به عنوان دومین عامل موثر بر تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی طبق یافته‌های این پژوهش به عنوان رکن اساسی سرمایه اجتماعی از سوی مسئولین تقویت گردد.
۳. احساس بی‌هنجاری اجتماعی و یا بی‌قدرتی اجتماعی از عواملی هستند که تأثیر منفی بر تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی دارند. لذا تلطیف نمودن فضای اجتماعی و سیاسی و تفویض بعضی از اختیارات به شهروندان می‌تواند از بی‌میلی آنان در کارهای سیاسی بکاهد.

۴. احساس تعلق و تأثیر مثبت آن بر تصمیم‌گیری سیاسی که از نتایج بدست آمده در این پژوهش می‌باشد موجب وحدت و انسجام هر چه بیشتر شهروندان خواهد شد، اگر که تقویت گردد.

توسل به تحقیقات کیفی در خصوص دستیابی به ادبیات نظری چنین تحقیقاتی از جمله:

- مطالعات تماتیک(موضوعی) در رابطه با تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی.
- مطالعات تحلیلی و تفسیری رویکردهای موجود در رابطه با تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی.
- فراتحلیل تحقیقات انجام شده در رابطه با تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی.

توجه بیشتر به لایه‌های عمیق عوامل موثر بر تصمیم‌گیری در رفتار سیاسی و تعقیب موردی آنها می‌تواند بسترهای مناسب دستیابی به فرصت‌ها و تهدیدها را فراهم، و در سطح کلان و جهانی موجب عزت و اقتدار بیشتر ملت ایران گردد. فلذا پیشنهاد می‌گردد در این راستا اقداماتی عاجل(از لحاظ پژوهشی) صورت گیرد.

References

1. Almond G, and B Paul (2001) «Citizens political participation and presence», translated by Tayyeb A, Journal of Social and economic information, Tehran, p 163-164
2. Imamjomeh et al. (2014), «the relationship between religiosity and voting behavior, journal of soft power studies, Vol. 3 spring and summer, issue 3
3. Beiru A, (1987), «glossary of social sciences» translated by Saroukhani B, Tehran, Keyhan
4. Palmer, Momtei, Stern, Gail, Charls (1993) «A new perspective to political sciences» Translated by Shojaei M, Tehran, Ministry of Foreign affairs, office of political sciences studies
5. Palizian M, (2011) «Studying the level of tendency to political participation among students and its effective factors» Journal of politics, Vol. 41, summer, Issue.2, pp 33-49
6. Dall R, (1985) «New analysis of Politics» Zafarian H, Tehran
7. Dowas D A, (1997) «A survey on social researches» Naiebi h, Nei pub. Tehran.
8. Dehgan A, Ghaffari Gh, (2005), «demonstrating socio-cultural participation among students of Tehran universities of medical sciences» Iranian sociology, Vol 16, issue 1.
9. Zanzanizadeh H, (1990) «Women and development in the third world», Journal of faculty of literature and humanities, Mashhad university, Vol 1&2 year 23.
10. Zanzanizadeh H, (1985) «Culture and development» Journal of faculty of literature and humanities, Mashhad university, Vol 4, year 18
11. Samadirad A, (2006) «mechanisms of promoting women's participation in politics and economic», Journal of social welfare, Vol 21, pp 99-122
12. Ghaffari Z, Beiginia A, Tasmim ghati A (2010) «effective factors on the political participation of students of social science and engineering of Tehran university» journal of political sciences, years 6, fall & winter, Vol 2, pp 207-240.
13. Ghaffari Gh., Niazi M (2007) «sociology of participation», Tehran, Nazdic Pub.
14. Kaffashi M, (2010) «study of the effect of social factors on the level of participation among students of Islamic Azad university of Roudehen branch in 2009-2010» Journal of social researches, Summer, Year 3, Vol 7.
15. Lipset M, and Dose R, (1994) «political sociology» Trans by Farjad MH, Tehran, Tous pub.
16. Mohseni Tabrizi A, (1991) «Alienation, conceptualization and grouping the theories in the field of sociology and psychology», Journal of social sciences, Book 2, No 2
17. Mohseni Tabrizi A, (1994) «Notes on the theory of suicide by Durkheim», journal of social sciences, Tehran University
18. Mohseni Tabrizi A, (1996) «alienation as a barrier to the national participation and development, studying the relationship between alienation and socio-economic participation», journal of research, Vol 1, Tehran.
19. Mohseni Tabrizi A, 2004 «Measuring the level of motivation to work and its effective factors», Journal of Iranian Sociology, Year 5, No 4
20. Mohammadi Asl, A (2006) «Facets of political behaviorism», Journal of report, March & April 2006, Issue 172 & 173, Tehran
21. Mohammadi Asl A., (2005) «Barriers to the social participation of Iranian Women», Journal of social welfare, Issue 31, pp 93-130.
22. Masoudnia A «demonstrating sociology of indifference among citizens toward social and political living», Journal of politics and economy, No 167-168
23. Maleki A, (2005) «A note on decision making sciences», Tehran
24. Mylbrath, Lester, Lilgoel, (2008), «Political participation» trans bay Abolhasani R, Tehran, Mizan pub
25. Almond, G.A and S. Verba, (1963), The Civil Culture, Political Attitudes and Democracy in ive Countries, New York: Harper Collins Publishers.
26. Barkan, S. E (1999), »Race, Issue Engagement and Political Participation«, Race and Society, p.p.63-76.
27. Collinz, Alan (2002) "Burma's Civil War: A Case of Societal Security", Civil Wars Journal, Vol. 5, No. 4, p.p. 119-134

28. Gaiser, Wolfgang & Rijke, John (2008), "Political Participation of Youth Young Germans in the Eropean Context", Asia Eroup journal, Springer, January, Vol.5.
29. Huntington (1976).Political Participation in Developing Countries & -J.M Nelson Cambridge, Harvard University Press-
30. Kaplan and venzky (1994), " Literacy and voting behavior" social science research, vol 23.
31. Myron winer, political participation in crises and sequences in political development, (Princeton: Princeton u.p. (1971). p. 154.
32. Millbrath, L. political participation, Hand book of political behavoir, vol. 4, (ed), s. long, new york: plenum press, (1981), p. 201.
33. Norris, Pippa (2001)- Count Every Voice: Democratic Participation World wide (Manuscriptavailable)
34. Paterson,L.,(2008),Political attitudes,social participation and social mobility:alongitudinal analysis, The Biritish jornal of sociology,vol:14.59-
35. Reynolds, H.T.Politics and comon man, An Introduction political Behavior, the Doesey press, USA, 1979.

Archive of SID